

Extra

RADIO KOOTWIJK

Rondleiding door Radio Kootwijk

Dit is uw gids door de Kathedraal van Radio Kootwijk met heel veel bijzondere informatie

Welkom in 'de Kathedraal'; zoals dit gebouw in de volksmond ook wel wordt genoemd. Een prachtig rijksmonument! In deze flyer leest u meer over dit unieke gebouw en zijn omgeving. Let op: loopt u moeilijk? Dan is bezichtiging van dit gebouw lastig voor u. Er zijn veel trappen die steil en smal zijn.

Voordat u naar binnen gaat ...

Als u dat nog niet had gedaan, stap dan eerst weer even naar buiten en bekijk het beeldhouwwerk boven de ingang. Het is een sculptuur van Hendrik van den Eijnde (1869-1939). In deze sculptuur ziet u een vrouwenhoofd met een Europese uitdrukking en één met een Aziatische uitdrukking, allebei met de handen achter de oren. De open mond in het gezicht

Als u weer naar binnen gaat, let dan op de tekst tegenover de voordeur. Nog in prachtig oud-Nederlands opgetekend en in art-deco-stijl uitgevoerd. De muren in hal en trappenhuis zijn nog in de originele kleuren.

Via de trap aan uw rechterhand kunt u de rondgang verder volgen.

tussen de beide vrouwen symboliseert de omroeper. Aan weerszijden ziet u de radiogolven. Deze sculptuur geeft symbolisch de radioverbindingen tussen Nederland en Nederlands-Indië weer.

Ook het ontwerp voor de adelaar op de achtergevel is van Hendrik van den Eijnde. De adelaar verbeeldt de vlucht van het geluid.

Ander werk van Hendrik van den Eijnde vindt u onder meer in het hoofdpark in Utrecht en in het Scheepvaarthuis en aan bruggenhoofden in Amsterdam.

Ruimte voor gigantische dynamo's

In de hoek vindt u een deur die toegang geeft tot de grote hal. Als u daar binnen komt zult u meteen worden geraakt door de imposante ruimte en herkennen waarom het gebouw in de volksmond de naam 'de Kathedraal' heeft meegekregen.

De hal is zo groot omdat er plaats moest zijn voor de gigantische dynamo's die nodig waren om energie voor de zendapparatuur op te wekken. Daar kwam veel warmte bij vrij en dat verklaart waarom de hal zo hoog is. Door de ramen in het dak kon de warmte naar buiten.

De hele wereld over

In de hal vindt u een paneel met foto's. Ook is er een foto van het zendstation op Java, waar de berichten vanaf Radio Kootwijk binnenkwamen. Aan de andere kant van de grote raampartij vindt u een plattegrond waarop u kunt zien met welke plekken op de wereld Radio Kootwijk verbindingen maakte: 'verre oorden' als Japan, Paramaribo en New York.

Mooi uitzicht vanaf de balustrade

Vanuit de grote hal gaat u naar de tweede verdieping. Het maakt niet uit of u de deur in de linkerhoek kiest of die in de rechterhoek. Door de volledige symmetrie van het gebouw komt u er altijd.

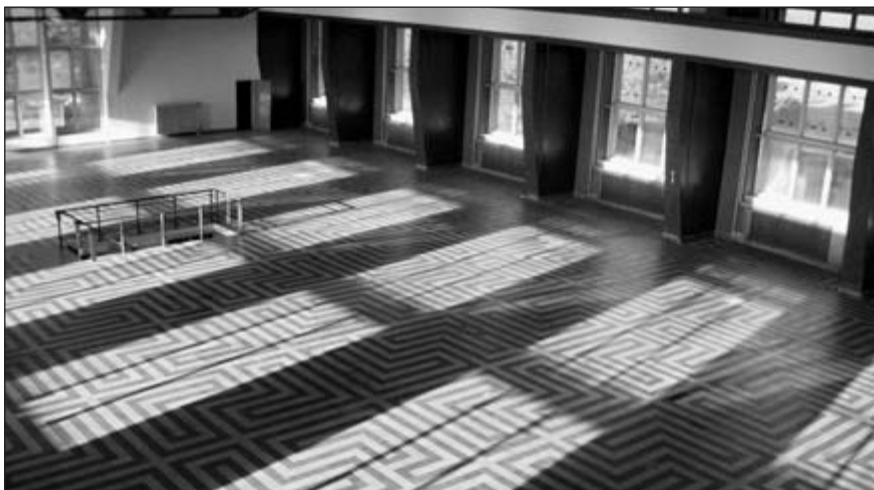
U komt op een balustrade en kijkt vanaf hier prachtig de zenderzaal in. Over de muur aan de rand van de balustrade ziet u rails liggen. Daaroverheen loopt de takel die werd gebruikt om zware onderdelen voor de apparatuur in de hal te verplaatsen. De takel werkt nog prima. De lampen zijn bijna allemaal nog in de originele staat.

Een aantal jaren geleden is in dit gebouw de Amerikaanse actietriller Mindhunter opgenomen. Daarvoor is het plafond bewerkt met papier-maché en dat zorgt voor de prima akoestiek.

Niets is volmaakt

Ga nog een trap op naar de derde verdieping. U heeft hiervandaan mooi zicht op het meanderende patroon in de vloer, een patroon dat zich steeds herhaalt. Als u goed kijkt, kunt u een foutje in het patroon ontdekken. Vrij dicht voor u, ongeveer in het midden, ziet u een grote stip die gevuld is met cement. Diagonaal links iets verder weg ziet u een kleine stip. Als u de denkbeeldige lijn tussen die twee stippen doortrekt, ziet u een witte tegel die daarmee afwijkt van het patroon dat u verder ziet. Het schijnt dat de architect dat opzettelijk heeft gedaan om daarmee aan te geven dat niets volmaakt is.

Achter u ziet u een ruimte die is afgesloten met een plafond. Vroeger liepen hier de draden door vanaf de masten van de zender. Misschien wordt dit plafond bij de restauratie weer verwijderd.

Symmetrie houdt op

Vanaf hier is er maar één trap waarover u nog verder naar boven kunt. De symmetrie houdt hier op.

Let op:
deze trap is erg smal en steil.
Houd rekening met anderen!

Unieke natuur

Als u door de deur naar buiten bent gestapt, heeft u een prachtig uitzicht op de omgeving. Heide en open terreinen met korstmossenvegetaties. Richting het oosten ligt de Hoog Buurlose Heide, iets meer naar links ziet u de prachtige watertoren boven de bomen uitsteken. In westelijke richting ziet u - kijkend over het dak van het gebouw - in de verte het Kootwijkerzand liggen.

Er zijn nog diverse afrasteringen, die vooral waren bedoeld om - vanwege de hoogspanning - het publiek weg te houden van het antennepark. Dit beleid is nu gewijzigd, de afrasteringen verdwijnen en zo ontstaat er een 'einde-loze' Veluwe zonder barrières. De kans dat u dan een roedel edelherten voorbij ziet lopen wordt daardoor groter.

De wegen en paden op het terrein zijn volledig opengesteld voor het publiek. U kunt er prachtig wandelen en fietsen door een mooi, rustig natuurgebied.

Beneden ziet u de koelvijver die nodig was voor het koelen van de zenders. In deze vijver zijn nu een aantal fonteinen geïnstalleerd.

Bos verdwijnt

In de periode 1920-1930 legde Staatsbosbeheer rondom Radio Kootwijk veel bos aan. Door verspreiding van boomzaadjes is daarna ook het open terrein voor een flink deel dichtgegroeid. In dat spontaan gegroeide bos gaat Staatsbosbeheer nu weer open plekken maken om de verschillende heideterreinen in deze omgeving (Hoog Buurlose Heide, Kootwijkerzand) met elkaar te verbinden. Het bos dat daarvoor wordt gekapt bestaat vooral uit de grove den. Het is een vrij arm bostype dat heel

veel in deze omgeving voorkomt. Het maken van de open plekken is goed voor het leefgebied, voor vogelsoorten als de boomleeuwerik, de tapuit, de geelgors en de nachtzwaluw. Met het kappen ontstaan tevens 'zichtlijnen' met de Kathedraal als uitgangspunt.

Van lange golf naar satelliet

Op het terrein van Radio Kootwijk stonden zes masten van ruim 200 meter hoog. De draden daartussen vormden de langegolffzender. Later kwam de kortegolf en daarna kwamen de satellieten die het gebruik van Radio Kootwijk als zendstation overbodig maakten. Het zendstation heeft nog geruime tijd gefunctioneerd voor verbindingen van Radio Scheveningen.

Het ontwerp

Het ontwerp van dit zendgebouw, de kathedraal, is van Julius Maria Luthmann (1890-1973). Het gebouw is een sprekend voorbeeld van betonarchitectuur in art-deco-stijl. Die stijl was erg in zwang in de twintiger jaren van de vorige eeuw. Het ontwerp draagt de kenmerken van de Amsterdamse School. Bij het ontwerp had Luthmann de Sfinx in Egypte in gedachten. U heeft er misschien een beetje fantasie voor nodig maar als u goed kijkt, herkent u in de twee gebouwtjes in de hoeken van het voorterrein de voorposten van de Sfinx.

In de 29 meter hoge toren kunt u het hoofd herkennen en aan de achterkant van het gebouw ziet u de ingetrokken achterpoten.

Een hele belevenis ...

Het zendgebouw is een imposant gebouw. Aan de gehele uitstraling kunt u zien dat de handelsnatie Nederland trots was op de totstandkoming van een eigen onafhankelijke radioverbinding met haar koloniën. In 1928 vond de spectaculaire komst van de radiotelefonie plaats. Koningin Wilhelmina gaf hiervoor het startsein met de historische woorden "Hallo Bandoeng". Vanaf dat moment kon ook het Nederlandse publiek rechtstreeks gesprekken voeren met familie in Nederlands-Indië. De mensen moesten daarvoor naar een telegraafkantoor bij een van de grotere postkantoren. Op zaterdagochtend gold een voordelig tarief van 28 gulden voor drie minuten bellen. Dat was een vermogen in die tijd!

Een zendstation 'in the middle of nowhere'

Begin vorige eeuw zocht de overheid een locatie voor het bouwen van een zendstation. Dat moest de radiotelegrafische verbindingen tot stand brengen met Nederlands-Indië. Het oog viel op de zandverstuiving in Kootwijk, omdat dat een relatief storingsvrije omgeving was. En het terrein was al eigendom van de overheid (Staatsbosbeheer) zodat er geen - vaak lastige - onteigeningsprocedures nodig waren om het te kunnen aankopen.

In 1918 begon de bouw van een aantal barakken en in 1920 de bouw van het zendstation. Voordat met de bouw kon worden begonnen werden 150 Amsterdamse werklozen ingezet om het terrein te egaliseren. Dat was in die dagen vooral handwerk. Het gebouw was in 1923 klaar. Het stond toen 'in the middle of nowhere', de dichtstbijzijnde woning lag een aantal kilometers verderop in de kern Hoog Buurlo. Alles moest worden aangelegd, zoals de eerste wegen en een spoorlijntje voor de aanvoer van materialen.

In de jaren daarna groeide het zendstation uit tot een kleine nederzetting door de bouw van huizen voor de mensen die op Radio Kootwijk werkten. En een 'logement voor vrijgezelle ambtenaren', dat later een hotel werd voor medewerkers die niet in een van de huizen op het terrein woonden. Ook dit hotel is ontworpen door Luthmann, net als de watertoren. Als u vanaf het voormalige zendstation de oprijlaan afloopt vindt u het hotel en de watertoren aan uw linkerhand.

Radio Kootwijk was het eerste eigen Nederlandse zendstation.

Voordat het werd gebouwd kwamen verbindingen tot stand via een kabelverbinding in Engeland.

De neutraliteit van Nederland in de Eerste Wereldoorlog waarin Engeland was verwickeld, leidde tot problemen met het gebruik van die kabelverbinding. Dat was voor de Nederlandse regering reden om te besluiten een eigen zendstation te bouwen.

In de Tweede Wereldoorlog zijn de gebouwen van Radio Kootwijk gebruikt door de Duitse bezetter. Langegolfzenders lenen zich uitstekend voor radioverbindingen met onderzeeërs. Toen de Duitsers vertrokken bliezen ze de zendmasten op. Een mast viel op het gebouw, maar dat liep nagenoeg geen schrammetje op. Het was het eerste gebouw in Nederland dat volledig uit gewapend beton bestond, dus oersterk.

Op 31 december 1998 werd Radio Kootwijk definitief buitengebruik gesteld en in de loop van 2000 werd alle apparatuur verwijderd uit het gebouw.

Nieuwe bestemming

Met het vervallen van de zendfunctie kwamen de gebouwen leeg te staan. Vandaar dat KPN Telecom de gebouwen en de omliggende 400 ha natuur in december 2003 verkocht aan de Staat der Nederlanden.

Een stuurgroep zoekt nu naar een nieuwe bestemming voor het hele complex.

De nieuwe bestemming moet passen bij het kwetsbare natuurgebied dat het complex omringt. Evenementen die de rust en stilte van het gebied verstoren zijn ongewenst.

De kans is groot dat de nieuwe functie op het vlak van cultuur of natuurbeleving ligt.

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Stuurgroep Radio Kootwijk waarin ver- tegenwoordigd zijn:

- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Gemeente Apeldoorn
- Provincie Gelderland
- Dienst Landelijk Gebied
- Staatsbosbeheer

Secretariaat:

Provincie Gelderland
Afdeling Landelijk Gebied
Postbus 9090
6800 GX Arnhem
Tel. (026) 359 95 76
E-mail: b.de.jager@prv.gelderland.nl

Tekst:

J. Fluitsma
W. Huisman

Vormgeving en druk:

Provincie Gelderland

Foto's:

J. Fluitsma,
R. Kleering van Beerenbergh,
J. Koeman, e.a.

Voor een gratis abonnement op deze nieuwsbrief kunt u contact opnemen met het secretariaat van de Stuurgroep Radio Kootwijk.